G. VICO ET LA CONTRIBUTION ANTHROPOLOGIQUE DE HUMBOLDT

Doina BUTIURCĂ
Universitatea Petru - Maior, Târgu - Mureş

Résumé: *G. Vico et Humboldt- meme s` il y a une grande distance temporelle entre leur oeuvres- ils ont eu une préocuppation commune: Ils ont crée une philosophie inédite pour une nouvelle science concernant l`origine du langage et de l` homme, en général. La grande decouverte de Humboldt consiste dans le fait que la langue-loin d`appartenir au aspect exterieur de l` etre- elle doit appartenir à la dimension interne de l`etre.Dans l`absence de la langue, l` homme serait dépourvu de volonté, des sentiments et d`imagination.*

Mots-clés : *origine du langage, origine de l'homme*

Secolele al-XVII şi al–XVIII-lea, reprezentând epoca Raţionalismului şi a Iluminismului aduc noi puncte de vedere în problematica limbajului, ca o consecinţă firească a dezvoltării filozofiei moderne, în Franţa şi în Anglia. O influenţă covârşitoare au avut-o empirismul englez şi raţionalismul francez. Esenţa empirismului gravita în jurul ideii că problema gnoseologiei, cunoaşterea umană este legată din impresiile percepute de simţuri şi de operaţiunile minţii care abstractizează şi generalizează. Filozofia raţionalistă a lui Descartes se opune empirismului. Raţionaliştii au cercetat specificul cunoaşterii în adevărurile raţiunii umane, nu în impresiile simţurilor. Trei sunt direcţiile ce definesc profilul intelectual al acestor secole: empirismul englez, reprezentat de Fr. Bacon, J. Locke, raţionalismul francez (Descartes, Gramaticienii de la Port - Royale) şi poietica propusă de Giambattista Vico.

1. Filogeneza repetă ontogeneza: G. Vico. În calitate de filozof al culturii, G. Vico îl precede pe Herder şi generaţia gânditorilor epocii romantice, anticipează întreaga filozofie idealistă. *Scienzia nuova* este o teorie asupra originii limbajului, care pleacă de la premisa că filogeneza repetă ontogeneza. Trei sunt etapele lingvistice parcurse de-a lungul istoriei omenirii în filosofia lui Vico: limba zeilor, limba eroilor şi limba oamenilor. Există cu privire la aceste trei limbi, două pasaje în *Iliada* lui Homer „din care se vede limpede că grecii erau de aceeaşi părere cu egiptenii […]. Primul din aceste pasaje – nota Vico – este acela în care se povesteşte că Nestor a trăit trei vieţi de oameni care vorbeau limbi diferite; aşa încât Nestor trebuie să fi fost un caracter eroic în cronologia stabilită pentru cele trei limbi corespunzătoare celor trei vârste. Al doilea pasaj este acela în care Enea îi povesteşte lui Achile că oameni vorbitori în limbi diferite au început să locuiască în Ilion […]. Acestui principiu prim îi adăugăm tradiţia, întâlnită tot la egipteni, după care Theut sau Mercur al lor ar fi inventat legile şi literele [1].

[1] Giambattista Vico, *Ştiinţa nouă, Studiu introductiv*, trad. şi indici de Nina Façon, Bucureşti, pag. 256

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)

Prima este „limba hieroglifică sau sacră", acea limbă a zeilor, în planul concepției cosmologice şi a poeziei, la nivel epistemologic. Această limbă hieroglifică ajunge, în cronologia stabilită de Vico, până la omenirea zugrăvită în poemele homerice. Din limba zeilor au supraviețuit la romani ca şi la greci peste 30.000 de nume de zei, termeni ce alcătuiesc un bogat vocabular divin, ilustrând faptul că în mentalitatea primitivă greco-latină fiecare piatră, fiecare izvor sau pârâu, fiecare plantă, fiecare stâncă a devenit o zeitate: „poveştile despre zei ale latinilor şi ale grecilor au trebuit să fie cu adevărat primele hieroglife, sau caractere sacre sau divine ale egiptenilor, în prima lor limbă, aceea a zeilor".

Acest limbaj a fost, înainte de toate, unul mental „în epoca în care oamenii nu ştiau să se folosească de vorbire" (tempi mutoli): „pentru că în timpurile mute cuvântul vorbit nu apăruse încă, graiul s-a născut ca un limbaj mintal […] acesta a existat înaintea vocalei, adică înaintea limbajului articulat"[1] *Ab initio,* omul a fost mut, a vorbit în manieră primitivă: „… toți oamenii fiind, la început muți, ei au vorbit mai întâi scriind. Pe de altă parte, cuvântul „caracterele" înseamnă „idei", „forme", „modele", şi este sigur că au existat mai întâi caracterele poetice şi de-abia după aceea caracterele reprezentând sunete articulate". Limba divină s-a caracterizat printr-un „ansamblu de acte religioase mute şi rituri concrete". Semnele, gesturile aveau legături naturale cu ideile respective. Limba zeilor s-a manifestat şi prin elemente cu valoare alegorică sau simbolică ce caracterizau fiecare zeitate (Jupiter simboliza auspiciile, Junona căsnicia): fiind mute „la originile lor, cele dintâi națiuni păgâne au trebuit să se exprime prin gesturi sau prin obiecte care să aibă legături fireşti cu ideile lor".

Giambattista Vico a ignorat, credem, un fapt esențial: omul primitiv nu era mut, ci emitea grupuri sonore încă din faza anterioară în ierarhia evoluției. O întrebare vine de la sine: în ce circumstanțe omul primitiv şi-a abandonat emisiunile sonore pe care – conform teoriei lui Darwin – le-a moştenit de la maimuțele antropoide? Implică teoria evoluționismului existența unor astfel de distorsiuni? În fața ideii că la originile lor oamenii au fost muți, Vico însuşi pare a ezita: „la originile lor oamenii erau muți" notează filozoful într-un context, iar mai târziu este de părere că primitivii „au emis sunetele vocalelor cântând"[2]

Şi ce-a de-a doua limbă, a *eroilor,* era mută. Corespunzând vârstei eroilor aceasta a fost vorbită în simboluri, „asemănări mute", care puteau fi: metafore, imagini, asemănări sau comparații. Toate acestea formează după apariția vorbirii articulate, întregul material al vorbirii poetice . Este limba „armelor (armoariilor)", a vieții militare, fiind alcătuită „din medalii, monede, termini, borne"; vorbeşte posterității prin alegorii.

A treia limbă, aceea *a oamenilor* este o creație a masei, numită „epistolară", deoarece era pusă în slujba relațiilor publice: „… limba aceasta corespunde cu vârsta oamenilor, cum erau numiți plebeii, la popoarele din vârsta eroică, pentru a fi deosebiți de eroii acestora"[3]. Limba oamenilor s-a bazat pe o convenție liber acceptată , fiind „un drept al popoarelor de a vorbi sau de a scrie în mod comun". Limba şi literatura - este de părere Vico – îşi au originea într-un „soi de autoritate pe care masa o exercită asupra lor, şi aceasta explică denumirea de vulgare". Este o limbă derivată care va utiliza „caractere la fel de vulgare [caracterele feniciene] ".

---

[1] Giambattista Vico, … *op. cit*… pag. 243
[2] Giambattista Vico, … *op. cit*… pag. 269
[3] ibidem… pag. 260

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)

Întrebarea legitimă pe care lingvistul zilelor noastre şi-o pune în acest punct este când au apărut cele trei tipuri de scriere?

Iată răspunsul lui Vico: „… cele trei feluri de scriere au apărut simultan", cu deosebirea că limba zeilor „a fost aproape mută sau uşor articulată", limba eroilor a fost „un amestec de limbaj mut şi articulat", iar limba oamenilor „în întregime articulată şi foarte puțin mută".

Teoria lui Vico referitoare la originea limbajului se înscrie în cadrul larg al unei filozofii, al istoriei care de la Herder la Hegel a găsit emuli redutabili. Iată, pe scurt, această concepție: parcurgând drumul de la vârsta de aur la aceea de umanitate, omul nu reuşeşte să cunoască integral mediul înconjurător. Cele trei vârste pe care le străbate reprezintă semnele evoluției sale de la „cunoaşterea fantastică", prin imaginație, la cunoaşterea reală, rațională. În desfăşurarea istoriei umane, providența devine o legitate imanentă, principiu director al progresului, nu o voință care se manifestă din exterior. În esență, filozofia lui Vico s-a impus ca o teorie imanentistă, ce converteşte sentimentul religios în conştiința demnității umane, conferită omului de însăşi evoluția sa, de la stadiul de animalitate la acela de umanitate, de la cunoaşterea intuitivă (care ignora cauzele) la cunoaşterea rațională. Omul nu creează lumea dar creează istoria, ideea istorismului antropocentric reprezentând ineditul acestei gândiri înaintate. Etapele cunoaşterii umane au înlesnit apariția poeziei şi a limbajului articulat.

În ceea ce priveşte primele forme de limbaj sonor, Vico este de părere că omul a cunoscut la început, numai onomatopeea („la începuturile vorbirii poetice… se foloseşte onomatopeea "). Apariția limbajului este corelată cu caracterul emoțional al vieții spirituale a omului primitiv. Din onomatopee se formează interjecțiile,ca expresie a „pornirilor unor patimi violente" ce defineau manifestările primilor oameni. Toate celelalte părți de vorbire îşi revendică sorgintea în structuri monosilabice. Aşa de pildă: „cuvintele latine „pipulum" şi „pipare" cu înțelesul de plângere şi „a se plânge" îşi au geneza în interjecția de lamentare „pi", „pi" […] … Asemenea interjecției, pronumele „sunt în toate limbile cuvinte monosilabice" "[1]. După substantive, pronume şi articole s-au format celelalte „particule", de tipul prepozițiilor. Paradigma verbelor a fost concepută tot ca un produs al formelor monosilabice reprezentate de imperative, de tipul: „es", „fii"; „sta", „stai"; „i", „mergi"; „da", „dă". Pentru a susține această axiomă , Vico se sprijină pe limbajul copiilor care „rostesc nume, particule dar nu verbe" şi stabileşte că situația dată este comparabilă cu aceea a primilor oameni „ale căror coarde vocale erau foarte rigide şi care nu auziseră încă nici un glas omenesc".

Originea limbajului poetic se află în strânsă legătură cu evoluția omului. La început au existat „caractere divine şi eroice" exprimate mai apoi „în graiuri comune… scrise cu caractere comune". Axioma filozofului cu privire la sărăcia limbajului primilor oameni, datorată „naturii grosolane a minților", ca şi nevoia lăuntrică de exprimare constituie motivul intrinsec al naşterii lexicului poetic. Inversiunile s-au născut din greutatea de a introduce verbele în vorbire. Vico stabileşte originea comună a limbii şi a poeziei, dar această ipoteză nu este suficient argumentată pentru a putea convinge posteritatea. Ca lingvist a rămas asemenea lui Humboldt prea puțin popularizat de contemporanii săi. Contribuția la dezvoltarea metodei comparativ-istorice în lingvistică este inexistentă, şi aceasta în ciuda faptului că în alte domenii (morală, mitologie, drept) a fost considerat un precursor al metodei.

În multe privințe, Vico l-a anticipat pe Wilhelm von Humboldt.

---

[1] Giambattista Vico, *op.cit* , pag. 266

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)

2.„Cotitura antropologică”:Wilhelm von Humboldt.

Sub fascinația unui premiu oferit de Academia Prusacă, în 1769, acelui eseu care va răspunde întrebării dacă omul ar fi putut să elaboreze de unul singur limbajul, apare soluția lui Herder în lucrarea *Abhandlung uber den Ursprung der Sprache* (1772), premiată de Academie. Herder susține ipoteza că limbajul şi gândirea au o origine comună şi o evoluție paralelă, ce a urmat stadii succesive de creştere şi maturizare. Dacă romantismul național german şi-a lăsat amprenta asupra acestui adevărat fondator al umanismului european, nu trebuie să uităm faptul că prin formația sa intelectuală, Humboldt este un om ce aparține secolului luminilor. Problematica abordată în operele sale este consubstanțială filozofiei secolului al XVIII-lea: predilecția pentru ştiințele umaniste, familiarizarea cu clasicii greci şi latini, cu ştiințele naturale, studiul originii limbilor şi a limbajului s.a.m.d. Tatăl său orientează educația celor doi fii, Wilhelm, filozoful, şi Alexander, geograful, spre un umanism deschis şi progresist.

Opera lui Humboldt este cea mai elocventă expresie a principiului că adevărata cunoaştere este aceea care se bazează pe experiența directă. Gânditorul cunoştea practic, întregul material lingvistic de care dispuneau bibliotecile europene ale acelor vremuri. Tot din interior şi-a însuşit o serie de limbi diferite ca structură şi origine. A aprofundat limbile clasice, sanscrita pe care o studiase la Paris, în jurul vârstei de 30 de ani. A învățat limba bască (1800-1801), cu prilejul celor două sejururi pe care le-a făcut în Țara bascilor. Chineza, maghiara, japoneza, tătara, limba amerindiană, birmana completează portretul intelectual al acestui poliglot redutabil.

„*Cotitura antropologică*” pe care Humboldt o va produce nu se datorează numai faptului de a se fi aflat în posesia unui material lingvistic enorm, ci şi contactelor personale pe care le stabilise cu reprezentanții celor mai diverse filologii, în timpul activității sale publice din Prusia (are o bogată experiență universitară; este fondatorul Universității din Berlin, care-i poartă numele; creează sistemul academic central european; este diplomat la Roma şi Viena, ambasador al Prusiei, la Londra).

Cu mult timp înainte de a studia în Franța, Humboldt îşi construise o filozofie inedită pentru o nouă ştiință a omului. Această antropologie îşi propunea o abordare a ființei privită prin prisma dualității sale structurale: externă, cu referire la simțuri (văzul, auzul, configurația corpului şi limbă) şi internă (privitoare la pasiuni şi imaginație). Într-o scrisoare adresată prietenului său, Wolf, Wilhelm von Hubboldt nota următoarele: „… am găsit cheia cu care pot explora toate adâncimile universului: limba”. Revelația mărturisită a filozofului, acea „cotitură antropologică” constă în faptul că limba – departe de a aparține înfățişării exterioare, aşa cum fusese clasată inițial – are un specific aparte, care poate fi definit doar printr-o abordare intrinsecă, internă a ființei umane. În absența limbii, omul ar fi lipsit atât de voință cât şi de sentimente şi de imaginație.

Humboldt este primul dintre filozofi pentru care limbajul ilustrează opera forței intelectual- creatoare. În acest sens, susține ideea existenței unei *energii primare* a limbajului, detaşându-se de tradiția lui Aristotel şi Giambattista Vico: „Limbajul însuşi nu este o operă (Ergon), ci o activitate (Energeia) […]. Faptul în sine de a califica limbile drept activitate a spiritului (Energeia) este o expresie perfect justă şi adecvată, pentru că ființa spiritului este act şi nu poate fi concepută decât ca atare”. Revelația pe care gânditorul o are este aceea a aspectului creativ infinit al limbii, atât sub raport gramatical cât şi lexical, prin care resursele limitate ale vorbitorului pot fi amplificate şi reîmprospătate. Este ideea novatoare ce va suscita mai târziu, interesul lingviştilor generativişti, care vor situa opera lui Humboldt la locul cuvenit.

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)

Energeia este capacitatea creativă inerentă vorbitorului– ascultător, nu un produs al actului vorbirii sau al scrierii. Nu poate fi identificată nici cu instrumentele gramaticianului care propune o descriere lipsită de viață a limbii (Ergon).Este forma interioară a unui idiom, anterioară oricărei articulații. Din această energie primară derivă arta, mitologia, istoria, literatura. *Energeia* fundamentează orice organism viu, este principiul primar, indestructibil al oricărei ființe, o parte esențială a minții umane. Atunci când realizăm descrierea unei limbi, ceva din spiritul, din natura acesteia rămâne inexprimabil: „orice limbă–nota gânditorul- poartă în sine o dispoziție virtuală de a se preta uzurilor nu numai celor mai juste, ci şi celor mai delicate şi mai perfecte."

Materialul pasiv pentru organizarea formală sau structura limbii – *innere Sprachform*- îl reprezintă sunetele. Acest *innere Sprachform* este structura semantică şi gramaticală care cuprinde modelele şi regulile impuse, materialul brut al vorbirii. Aparține - pe de o parte, structurii intelectuale a omului– iar pe de altă parte, reprezintă „identitatea formală" a unei limbi pe care o deosebeşte de celelalte. *Innere Sprachform* este principiul ordonator care guvernează structurile silabice, gramatica şi vocabularul dintr-un idiom.

Întrebarea ce se cuvine este în ce constă totuşi, diferența dintre om şi animal, în viziunea lui Humboldt?

Există în ființa noastră o energie diferită de acea a animalelor, datorată facultății omului de a vorbi. Este o energie care se manifestă în vorbire, izbucnind în om „dumnezeieşte de liber".Această „energie lingvistică deosebeşte omul de celelalte organisme vii, ce rămân definibile în limitele energiilor primare. Prin limbajul articulat, energia noastră spirituală devine funcțională, definind, exteriorizând modul de a fi al omului". Kant avea în vedere „imaginația poetică", fără a corela într-un fel sau altul această stare a ființei cu limbajul: „Diferitele senzații de plăcut sau neplăcut se întemeiază nu atât pe însuşirea lucrurilor exterioare, care le provoacă, cât pe sentimentul de plăcere sau neplăcere trezit de acestea, propriu fiecărui om", nota filozoful. Pentru prima dată, această „imaginație poetică" își află fundamentul său firesc, în limbaj, prin opera lui Humboldt: „Orice mod al percepției subiective a obiectelor trece cu necesitate în constituirea şi folosirea limbii".

Deşi antum nu a fost publicată nici una din operele sale, Alexander von Humboldt, fratele lingvistului, se îngrijeşte de editarea celui mai important studiu: *Introducere în limba kawii de pe insula Java* (cu subtitlul *Despre multiplicitatea construcțiilor lingvistice şi despre influența lor asupra omenirii*).

Volumul condensează principiile teoriei lingvistice humboldtiene şi devine una dintre cele mai importante scrieri din istoria lingvisticii occidentale. Introducând conceptul de „diversitate" ca un element corelativ al principiului de „individualitate", situat la baza activității umane, Humboldt concepe limba ca pe un factor al „individualității": caracterul de „energeia", nu de produs finit sau de „ergon" rămâne fundamental.

Datorită faptului că stăpânea un număr foarte mare de limbi, este preocupat de descrierea *organismului* limbilor pe care îl numeşte *Organismus* în limba germană, iar în franceză *organisme şi structure*. Intenția este de a propune o clasificare tipologică, având în vedere structura limbii.

Filozoful prusac are intuiția că fiecare idiom se defineşte printr-o individualitate proprie, prin trăsături specifice. Meditează şi asupra diversității lingvistice. Intenția este de a înțelege acel principiu de coeziune profundă care stă la baza tuturor limbilor (energeia). Încearcă să studieze aptitudinea pentru limbaj a minții omeneşti, pe calea observației empirice şi a reflecției critice, conştient fiind că oricât am analiza o limbă, ceva din natura ei nu poate fi exprimat. Asupra acestui punct, lingviştii de azi, „care îi datorează

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)

în parte, lui Humboldt teoriile lor ar trebui să se aplece cu mai multă atenție"(cf.Robins).

Nici studiul manierelor variate în care popoarele realizează sarcina ce le-a încredințat-o tradiția (aceea de a crea limbajul) nu a rămas fără o abordare serioasă. Chiar dacă pentru lingvistică nu prezintă interes, studiul fascinează prin modul în care limbajul reprezintă forța spirituală a omului. Filozoful enunță în mod explicit scopul cercetării sale: intenția de a scoate în relief relația existentă între dimensiunea limbilor şi divizarea popoarelor, pe de o parte, şi forța spirituală a limbajului, pe de altă parte: „structura şi spiritul unei limbi date se limpezesc mai bine atunci când structura particulară e confruntată cu diversitatea limbilor posibile şi atunci când spiritul s-a măsurat cu universalitatea limbajului".

„Cotitura antropologică" humboldtiană este ilustrată şi prin convingerea că totul în ființa umană ține de forța sa interioară: sensibilitatea, pasiunile, ideile dar mai cu seamă, limbajul. Omul şi limbajul s-au dezvoltat deodată. La Humboldt întâlnim pentru prima dată ideea îmbinării între limbile particulare şi limbaj, ca fenomen general: „Căci acest studiu trebuie să cerceteze şi să lege toate firele sistemului, având în vedere că printre acestea există unele care se întind, ca să zicem aşa, orizontal prin toate părțile asemănătoare ale limbilor şi altele ca să zicem aşa, verticale prin părțile diferite pentru fiecare limbă. Primele sunt comandate de nevoi şi posibilități lingvistice identice în toate națiunile, celelalte de individualitatea fiecărei națiuni. Numai acest dublu aspect permite să se evalueze diversitatea de limbaj pe care şi-a creat-o speța umană şi consecvența cu sine a spiritului pe care o dovedeşte fiecare popor în această creație"[1].

Limbajul s-a născut odată cu omul. Este profund ancorat în evoluția spirituală a omenirii, pe care o însoțeşte în fiecare etapă a progresului ei. Izvorăşte din adâncul omenirii, iar faptul nu-i interzice gânditorului să-l considere operă propriu-zisă, „ființă organică". Misterul limbajului este o autoenergie ce se dezvăluie treptat minții noastre, este „emanație spontană a spiritului". Nu se impune ca operă a națiunilor, ci ca un dar dobândit prin legile interne de evoluție a acestora: „limbajul izvorăşte din sine însuşi, îşi guvernează el însuşi activitatea, beneficiind de o libertate divină, iar limbile sunt legate şi dependente de națiunile cărora le aparțin".

Deşi consideră că aptitudinea pentru limbaj este universală, Humboldt urmează filozofia lui Herder atunci când susține că individualitatea fiecărei limbi este o prioritate specifică nației sau grupului care o vorbeşte. Aşa cum s-a mai spus, nu putem neglija faptul că în acest punct al dizertației gânditorului prusac un rol însemnat l-au avut tendințele naționaliste ale secolului al XIX-lea, fundamentate pe identificarea lingvistică.

Limbajul a urmat procesul de evoluție a omului, dezvoltându-se concomitent cu entuziasmul, libertatea şi puterea spirituală a acestuia. În esența sa, este opera puterii de creație a intelectului şi creatorul gândirii. O limbă aflată în circulație este întotdeauna produsul trecutului ei. Limba şi gândirea unui popor sunt inseparabile. Cuvintele unei limbi nu sunt simple nume, etichetări, ci semnificații care includ obiectul denumit într-o categorie distinctă de gândire. Şi în acest punct resimțim influența pe care Herder (gândirea şi limba au cunoscut o evoluție paralelă) a avut-o asupra gândirii lui Humboldt: „graiul unui popor este sufletul său, iar sufletului unui popor este graiul său". Creația limbajului este o necesitate înnăscută a omului. Este condiția *sine qua non* a dobândirii conştiinței de sine şi a evoluției spirituale a umanității şi constituie o dublă

[1] Wilhelm von Humboldt, *Fragmente lingvistice*, apud. ***Semiotică şi filozofie***, studiu introductiv de Alexandru Boboc, Ed. Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1998, pag. 36

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)

necesitate: una externă, dictată de dezvoltarea relaţiilor interumane şi una internă, derivată din însăşi natura omului. Funcţia de comunicare este un fapt secundar. Ceea ce primează în relaţia om – limbaj este posibilitatea celui dintâi de a se exprima pe sine însuşi. Sistemul limbii este unul deschis inovaţiilor, rămânând o eternă „opera aperta".

Întreaga existenţă a omului este legată de *angajarea lui socială.* Relaţiile cu ceilalţi şi *comunicarea* prin limbă sunt dictate de nevoia de ajutor. Condiţia ca procesul comunicării să aibă loc este să se folosească acelaşi cod lingvistic, pentru ca fiinţa dinafară să-l poată înţelege. Limbajul articulat „se smulge din piept – nota Humboldt – pentru a trezi într-un alt individ un răsunet ce se întoarce la urechi".

Structura limbii se află într-o interdependenţă absolută cu particularitatea spirituală a unui popor. Este suficient să cunoaştem limba pentru ca *dominanta naţiei* să poată fi dedusă din aceasta. Dacă de pildă, un vorbitor datorează altor limbi gradul său de cultură, iar apoi ajunge să studieze un idiom „mai puţin perfect", acesta ar putea produce efecte străine de natura propriei limbi „în sensul că el face să intre în ea un sens, un spirit cu totul diferit de cel pe care e obişnuită să-l pună acolo naţiunea"[1] căreia vorbitorul îi aparţine. Acest „element nou", străin de specificul naţional devine „imposibil de exprimat" în şi prin limba acelui popor. Limba este spiritul unei naţii, iar aceasta este limba însăşi: „ …fiecare limbă trasează în jurul naţiunii căreia îi aparţine un cerc din care nu se poate ieşi decât în măsura în care se intră în acelaşi timp în cercul altei limbi".

În viziunea lui Humboldt *diferenţa dintre limbi* se datorează deosebirilor dintre forţa spirituală a popoarelor. Este un alt principiu de explicare a fenomenului lingvistic:„structura şi spiritul unei limbi date se limpezesc mai bine atunci când structura particulară e confruntată cu diversitatea limbilor posibile şi atunci când spiritul s-a măsurat cu universalitatea limbajului. Numai acest dublu studiu îngăduie să abordeze serios problema clasificării".

Filosoful nu deosebeşte limbile în funcţie de timbru sau de semnele pe care acestea le folosesc, ci după un criteriu extrinsec, acela al diversităţii de fenomene ale universului (Weltansicht). Trei sunt planurile care vin să justifice *relativitatea lingvistică: istoric, universal, individual.*

Humboldt este adeptul tezei curente a *decadenţei limbilor*: perfecţiunea unui idiom este maximă la origine. Intervenţia omului corupe această puritate. Fiecare limbă tinde spre o perfecţiune interioară, ca expresie firească a spiritului individual şi al naţiei. Limba sanscrită este unul dintre exemplele la modă, în epocă, în ceea ce priveşte perfecţiunea structurii flexionare, fiind şi cea mai veche. Rădăcinile acesteia sunt monosilabice. Este un dat natural, consideră filosoful, ca fiecare concept să se exprime printr- o silabă, axiomă ce pare să continue ipoteza originii monosilabice a limbilor, susţinută de G. Vico. Geneza unei limbi care înseamnă şi forţa creatoare a acesteia este secondată de etapa decadenţei.

Limbile romanice, dezvoltate din latina populară erau cele mai fonologizate, spre deosebire de latina literară, care era o limbă flexibilă. Observăm că Humboldt este adeptul tipologiei tripartite a limbii: izolantă, aglutinantă şi flexionară. A urmărit evoluţia limbilor de la simpla referire la obiecte, prin aglutinarea elementelor auxiliare purtătoare de sens, la adevărata flexiune, aşa cum s-a produs în latină, greacă şi sanscrită. Preferinţa pentru limbile flexionare care implică modificări fie în rădăcina cuvântului, fie la nivelul afixelor ilustrează, în fapt, o pledoarie pentru unitatea formală a cuvântului.

[1] Wilhelm von Humboldt, *Fragmente lingvistice…* pag. 37

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)

European cultivat, Humboldt a fost preocupat de probleme ştiinţifice şi filozofice de o mare profunzime şi originalitate. Pe bună dreptate, posteritatea şi- a pus următoarea întrebare :" dacă stilul lui ar fi fost mai limpede, ideile mai bine prelucrate şi exemplificate, şi dacă multele sale lucrări ar fi fost mai bine cunoscute şi mai larg difuzate, oare nu i s-ar fi acordat o poziţie comparabilă cu cea a lui Saussure, ca unul din fondatorii lingvisticii moderne"? [1]
Iată comparativ, câteva dintre demersurile în care s-a angajat gândirea celor doi lingvişti.

Prin axioma că diversitatea limbilor ilustrează diversitatea mentalităţilor („cotitura antropologică") iar superioritatea structurală a unei limbi dovedeşte superioritatea unei mentalităţi, a unei rase, Humboldt a pus bazele antropologiei comparate , rămânând captiv – după o afirmaţie a lui Rene Gerard – între „nostalgia după unitatea spiritului şi diversitatea limbilor".Prin *Cursul de lingvistică* generală, F. de Saussure transformă radical ştiinţa limbajului, restaurând şi consolidând natura semnului lingvistic. Saussure înnoieşte gramatica comparată a limbilor indo- europene având o influenţă profundă asupra întregii evoluţii ulterioare, în timp ce Humboldt rămâne un precursor," omul introducerilor", fără ca teoria şi conceptele lui lingvistice să fie consacrate. Savantul genovez îşi trasează cu multă siguranţă liniile gândirii sale: gramatică antică, filologie, lingvistică ştiinţifică etc. se succed ca într-un palimsest, lucid delimitate, pe când filosofia homboldtiană a limbajului este exprimată în stilul cel mai abstrus (Jerpersen), ajungând uneori la obscuritate.

Doctrina saussuriană se bazează pe o serie de structuri dihotomice: opoziţia dintre *instituţiile sociale* şi *semiologie*, dintre *semiologie* şi *limbaj*, acesta fiind conceput ca totalitate (filozofică, sociologică, psihologică etc.).Există apoi opoziţia dintre *limbă* şi l*imbaj* , dintre *limbă ca sistem* şi *vorbire ca fapt individual* şi nu în cele din urmă, dihotomia dintre grupările asociative *in absentia* (clase de unităţi disponibile în memorie) care constituie *planul paradigmatic*-şi cele *in praesentia* în lanţ, ce alcătuiesc *axa sintagmatică.*

Şi Humboldt a folosit metoda polarităţii structurale a limbajului, considerând că acesta ar fi, simultan, produs individual şi social, formă şi conţinut, obiect şi instrument, sistem stabil şi proces evolutiv, fapt obiectiv şi realitate subiectivă . Învăţatul prusac scria: „cuvântul este un sunet articulat semnificând un concept". La o lectură de suprafaţă, lingvistul neavizat ar putea crede că Saussure însuşi se află *in nuce*, în opera gânditorului de la Berlin. Numai că, departe ca această idee să fi fost formulată de Humboldt, accepţiunea cuvântului ca sunet ce semnifică un concept este o veche formulă care a fost dezvoltată de scolastica medievală. Aşa cum s-a mai spus, posteritatea datorează o analiză istorică obiectivă a operei lingvistice a lui Humboldt, spre a pune în lumină atât specificul controversatului secol al – XVIII- lea cât şi influenţele datorate romantismului german sau contribuţia inedită adusă lingvisticii secolului al XIX- lea.

Bibliografie

Robins, R.H.,*Scurtă istorie a lingvisticii*,trad. Dana Ligia Ilin, Polirom, Iaşi, 2003
Vico Giambattista, *Ştiinţa nouă, Studiu introductiv,* trad. şi indici de Nina Façon, Bucureşti, pag. 256. *Semiotică şi filozofie,* studiu introductiv de Alexandru Boboc, Ed. Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1998

[1] R. H. Robins, *op. cit,* ….pag.197

BDD-A5538 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:13 UTC)